

Jegyzőkönyv

készült a MTA Földtani Tudományos Bizottsága keretében működő Rétegtani Albizottság **Neogén I. Munkabizottsága** ülésén a Földtani Intézet Rónai termében **2018. április 25-én**, szerdán 14 órai kezdettel.

Jelen vannak:

Selmeczi Ildikó
Babinszki Edit
Tóth Kálmán
Gyalog László
Jámbor Áron
Szurominé Korecz Andrea
Palotás Klára
Szentpétery Ildikó

Kimentését kérte:

Chikán Géza (egyben kérte, hogy a továbbiakban ne küldjünk meghívót), Fodor László (levélben hozzászólt), Less György, Magyar Imre, Sebe Kriszta, Szentgyörgyi Károly (levelet írt a javaslataival), Sztanó Orsolya (email-ben reagált néhány kérdésre), Sóron András, Radócz Gyula (a kiküldött anyagra ígérete szerint később reagált, lásd csatolmány „Radócz Gy. anyaga”)

Napirend:

I. Litosztratigráfiai egységekre tett új javaslatok megvitatásának folytatása, elnapolt problémák újratárgyalása

A tavalyról elmaradottakon kívül:

- a. Abaújdevecseri Formáció (adOI2–M2s) — javasolt egység, ki tud róla? Ki javasolhatta?
- b. Garábi Slír Formáció Hidasnémeti Tagozat — javasolt egység, ki tud róla? Ki javasolhatta?

II. Változtatás a formációnevekben? – közetnév szerepeljen-e néhány konkrét esetben

III. Egyéb szakmai problémák

- a. koncepcionális kérdések: bázistörmelékek besorolása
- b. litosztratigráfiai egységek neveivel kapcsolatban felvetődött problémák (pl. Ligeterdői) megvitatása
- c. emeletnévvel kapcsolatos probléma: langhi – langhei

IV. Bejelentések

Az I., II., III. napirendi pontot együttesen tárgyaljuk.

1. Brennbergi Barnakőszén Formáció kora

Kora: ottngai–kárpatí, vagy csak ottngai, vagy eggenburgi–kárpatí?

Fekü: kristályos aljzat fellazult része

Fedő: osztályozatlan durvatörmelékes sorozat (Ligeterdői Fm.)

Ivancsics Jenő: „A fauna- és flóraegyüttesek hiányosságai miatt inkább litosztratigráfiaileg került ottngai besorolásba”. Emailben azt írta, hogy a kor kárpatira kiterjesztésével nem ért egyet.

Fodor L. nem zárja ki a kárpatí kort sem.

A megjelent litosztratigráfiai táblázatok nem egységesek a kor tekintetében.

Javasolt kor: eggenburgi–kárpatí (Azonban a miocén kötetben ki kell térni a különféle vélemények ismertetésére itt és minden más formációnál is!)

Szavazás: 8 igen

2. Ligeterdői Kavics Formáció

Kor: kora-badeni is (publikált adat)

Nevezéktani problémák:

Az Alsóligeterdői és a Felsőligeterdői (Kavics Tagozat) — nem földrajzi nevek, át kell nevezni

2017. áprilisban Ivancsics J. javaslata: Alsóligeterdői — átnevezés: „Poloskás-bérci”
Felsőligeterdői — átnevezés: „Felsőtödli” — de ez a
név már foglalt

Javaslat: a nevek maradjanak annak ellenére, hogy nem földrajzi névvel vannak jelölve, mert így van a köztudatban, főleg formai okok miatt változtatni. Erről szavazunk:

Szavazás: 7 igen, 1 tartózkodás

3. Garábi Slír Formáció

Új tagozat: Zilizi Tagozat (Radócz Gy. javasolta)

Kelet-Borsodi-medence K-i részén a kőszénösszletre következő slír, mely kevésbé tipikus, mint Nógrádban.

Szentpétery I.: esetleg Püspöki Z.- kérjük meg, nézzen utána.

Radócz Gy. előzőleg szóban megígérte, hogy utána néz ismét.

Jámbor Á. szerint úgy legyen, ahogy Radócz Gy. javasolja.

Selmecezi I. utólagos kiegészítése:

Radócz Gyula május 2-án a Zilizi Tagozattal kapcsolatban a következőket mondta: a képződmény tagozat szintű megkülönböztetése megmaradhat, de ő nem ragaszkodik hozzá. Ha azonban nem különítjük el a Zilizi Tagozatot, akkor a Gyalog, Budai szerk. (2004): Javaslatok...(MÁFI ÉJ) cikkben megjelent leírást (p. 219) építsük be a Garábi Slír leírásába. (Lásd még csatolt anyagok közt „Radócz Gy. anyaga”)

Szavazás: elnapoltuk

4. Tinnyei Formáció vagy Tinnyei Mészke Formáció?

Változatos litofáciesek, ugyanakkor jellegzetes szarmata mészkőtípusok (a leírást Palotás K. aktualizálta).

Hasonlók: általában szerepel a közetnév, pl. Budafoki Homok Formáció, de Gyalog szerk. 1996: Budafoki Fm és Császár szerk. 1997: Budafoki Fm (Hámor G. rövid leírásai)

Itt most az emeletek és a formációk névazonosságával nem foglalkozunk.

Szavazás: 8 igen, legyen Tinnyei Mészke Formáció

5. A Madarasi Formáció legyen a Szászvári Formáció tagozata (2017-es ülésen eldöntöttük)

Szentgyörgyi K. ezzel egyetért, de „alsó-miocén korát azonban - legalábbis a Duna-Tisza köze térségében, ahol jelentős elterjedésű - szükséges lenne alátámasztani, megerősíteni.”

Szurominé Korecz Andreát megkérjük, hogy a MOL-nál próbáljon meg erre vonatkozó adatot, vagy korhatározásra alkalmas mintát találni.

(A 2017-ben elfogadott litosztratigráfiai besorolás (Szászvári Fm Madarasi Tagozat) marad.)

6. Keresztúri Formáció (új formáció, Chikán Géza)

Ez az egység a Szászvári Formáció alatt és fölött is megtalálható, elkülönítése bizonyos esetekben problémás (pl. a cserdi fúrásnál össze is keverhető a kettő).

További konzultáció a mecsekiekkel.

7. Budafai Formáció

Szerencsétlen, hogy a formáció és egyik tagozata azonos nevű. Prioritása a tagozatnak van, az irodalomban ez a „Budafai öszlet”.

Javaslat: **ha változtatni kell, legyen Mánfai Formáció** és a tagozat neve maradjon Budafai.

A Komlói Agyagmárga Tagozat kora egyetlen minta alapján kiterjed a kora-badenire is.
A Budafai Homokkő Tagozattól nincs olyan koradat, amely a badeninél idősebb volna.

Javaslat: a formáció korának megváltoztatása, azaz a (jelenleg még) Budafai Formáció (későbbiekben esetleg Mánfai Formáció) kora: kárpáti–kora-badeni.

Felmerült az is, hogy a két idősebb tagozatot (Pécsváradi és Komlói) külön kellene választani a Budafai Homokkő Tagozattól, és 2 két külön egységbe sorolni őket.

További konzultáció a mecsekiekkel.

8. Bántapusztai Formáció

A Bántapusztai Formáció új kora (a múltkor elfogadtuk) kárpáti. Ugyanolyan korú és fáciesű, mint a Fóti Formáció.

Javaslat: mivel Bántapusztán korban és fáciesben a Fóti Formációval azonosak a képződmények, mindent soroljunk a kárpáti korú Fóti Formációba — ezáltal a Bántapusztai Formáció név megszűnik.

Szavazás: 7 igen, 1 tartózkodás

9. Kiskunhalasi Formáció

Kiskunhalasi Formáció maradjon-e, vagy legyen Kiskunhalasi Tagozat a Tekerési Slír Formációban? Kora kiterjed az alsó-bádenire is: „lagenidás”, „candorbulinás” rétegek, NN4 zóna.

Szurominé Korecz Andreát megkérjük, hogy a MOL-nál próbáljon meg erre vonatkozó adatot, vagy korhatározásra alkalmas mintát találni.

10. Makói Formáció törlésre javasolt

A rétegsor badeni faunájáról utóbb kiderült, hogy a pannonba áthalmazott.

Javaslat: a Makói Formáció eltörlése

Szavazás: 8 igen

11. Bádeni Formáció vagy Bádeni Agyag Formáció? és a tagozatok kérdése

Országszerte változatos finomszemű sziliciklasztos képződmények.

Javaslat: legyen Bádeni Formáció

Szavazás: 8 igen

Tagozatok:

a) 2017-ben így döntöttünk: bázisrétegek: Sajóvelezdi Tagozat, néhol édesvízi mészkölcensékekkel (Bánvölgyi Rétegtag), a Sátai Rétegtagot nem fogadtuk el, a pteropodás képződmények a továbbiakban a Bádeni Formáció részei.

Selmecezi Ildikó utólagos kiegészítése:

A Sajóvelezdi Tagozatba sorolt, a max. 30 m vastag szárazföldi-édesvízi kavics, homok, aleurit rétegek, és az édesvízi mészkölcensékekkel jellemzett Bánvölgyi Rétegtag nem tartozhatnak a tengeri Bádeni Formációba.

Radócz Gyula május 2-án ezzel kapcsolatban a következőket mondta: a szárazföldi-édesvízi összlet „Sajóvelezdi Tagozat”-ként és „Bánvölgyi Rétegtag”-ként való elkülönítése helyett egy kis szöveg szerepeljen, amelyben leírjuk, hogy a Darnó-zónában 10 m-t meghaladó vastagságban szárazföldi-édesvízi kavics települ, és édesvízi mészkölcensék is előfordulnak.

A Bádeni Formáció leírói között feltüntetjük Radócz Gyula nevét is.

b) Nógrádszakáli Mária Tagozat — alsó-badeni
Nagymarosy A. a Nógrádszakáli Formációt Nógrádszakáli Mária Tagozat néven javasolta a Bádeni Formációba.

Szavazás: 8 igen

c) Makói Tagozat — ld fent, eltöröltük

d) Herendi Tagozat — alsó-badeni corbulás–pereirás agyag

El kell dönteni, hogy a kora-badeni korú Herendi Tagozat a Bádeni Formáció vagy a Szilágyi Agyagmária Formáció része?

Fekü: Hidas Formáció Szentgáli Tagozat. Fedő: felső-badeni aligsós- és édesvízi bentonitos lagunáris üledéksor, enyhe diszkordanciával jön (Kókay 1992).

Javaslat: a pereirás szénfedő, amely sehogyan nem kapcsolódik sem a Bádeni Formációhoz, sem a Szilágyi Agyagmáriaéhoz, benne endemikus fauna van, legyen önálló, Herendi Formáció néven.

Szavazás: 8 igen

e) Szabóbányai Tagozat (a hosszú leírásokban a Bádeni Agyag része) → Pusztamiskei Formáció Szabóbányai Tagozat (Gyalog, Budai szerk. 2004) — így rendben van.

f) Budapesti Tagozat — (Kókay J.) középső-badeni

Budapest (pl. H-40 metró fúrás), Szob-Letkés

Eldöntendő: legyen-e Budapesti Tagozat? Ha igen, hol van a helye?

Bádeni vagy Szilágyi Formáció?

Korkérdés: amennyiben a Budapesti Tagozat a Badeni Formációba tartozik, akkor a formáció kora középső-badeni is?

Javaslat: Kókay J. 1988-as cikke (Budapesti középső-bádeni képződmények, MÁFI ÉJ 1988-ról, pp. 101–107) alapján a Szilágyi Agyagmárgába tartozzon inkább — további utánanézés.

12. Lajtai Formáció vagy Lajta Mészke Formáció és tagozatok kérdése

Szavazás: 8 igen Lajta Mészke Formáció

Tagozatok kérdése:

Müller P. (in Gyalog, Budai szerk 2004, MÁFI ÉJ) 5 formációt javasolt összevonni a Lajtai Formációba: a korábbi Pécsszabolcsi, Rákosi, Sámsonházai Formációkat, illetve az Abonyi és Ebesi Formációk lajtamészke kifejlődéseit. Javasolta, hogy az „alsó lajtamészke” kifejlődéseket Pécsszabolcsi Tagozatként, míg a „felső lajtamészke” kifejlődéseket Rákosi Tagozatként különítsük el. Az Abonyi és Ebesi Formációneveket nem kívánta megszüntetni, azonban az újraértelmezte: e két formációba az addigi egységek törmelékes rétegsorait (bázisbreccsa és konglomerátum) sorolta.

Felmerült a lajtamészke bázisán lévő törmelékek vastagságának kérdése.

Szentgyörgyi Károly levélben a következőket írta:

„Az ...Abonyi Fm. és Ebesi Fm. újraértelmezésre szorulnak. Nem javasolnám azonban automatikusan a Pécsszabolcsi Tagozatba ill. a Rákosi Tagozatba sorolást, mert a medenceterületeken mélyfúrásokkal feltárt bádeni karbonát képződmények - mint a rendszeres vizsgálatok során kiderült - nem kőzettani összetétel, hanem fácies és lerakódási környezet alapján különböztethetők meg. **A bázistörmelék jellemzően csekély vastagságú, önálló egységként lényegében nem térképezhető elterjedésű és önálló egységként talán nem is érdemes kezelni.** Mindent egybevetve, a két korábbi formációrangú egységet tartalmazó képződménycsoportot szükséges újraértelmezni. Az azonban az újraértelmezés eredményeként dönthető csak el megalapozottan, hogy javasolt két tagozathoz (Rákosi és Pécsszabolcsi Mészke Tagozatok) hogyan illeszkednek az alföldi medencerészek nagy elterjedésű bádeni mészke képződményei.”

Az ülésen a többség úgy gondolta, hogy az alsó lajtamészke legyen a Lajtai Mészke Formáció Pécsszabolcsi Tagozata, a felső pedig a Rákosi Tagozata. Az Alföldön a Lajtai Mészke Formáción belül maradjon meg az Abonyi Tagozat és az Ebesi Tagozat, mert a MOL-ban ez a gyakorlat. (A bázistörmelékek kérdését a továbbiakban jobban körül kell járni – lásd alább.)

Szavazás 8 igen

a) bázistörmelék:

Kisalföldi fúrások (Mosonszolnok — vastag bázistörmelék, Msz-1: >300 m (pl. TransEnergy projekt, nem tudtuk besorolni)

1. Agyagos kőzetlisztes mátrix, kőzettörmelék és konglomerátum (aljazati anyag) — vöröses szín, szárazföldi, nincs benne ősmaradvány
2. meglehetősen osztályozott báziskonglomerátum/kavics, tengeri ősmaradványok előfordulnak — abrázios,

Hasonló volt a meszes kötőanyagú Ruszti Kavics, de jelenleg nincs ilyen formáció, hanem a bázisképződményt is a Lajtai Fm-ba tesszük.

Javaslat: tanácskozzuk meg Michal Kovac-csal

b) Lajtai Mészke Formáció Ösküi Tagozat — Kókay (2013); Bántapuszta, legalsó-badeni (M4a) meszes, durvatörmelékes és homokos üledékegyüttes. A kavicsok között meglehetősen puha, szürke dacit portufit görgetegeket is lehet találni fűrőkagyló nyomokkal.

Felvetés: legyen-e Ösküi Tagozat?

Szavazás: 8 igen

13. Szilágyi Agyagmárga Formáció kora

A korát terjesztettük volna ki az alsó-badenire, de mivel megszavaztuk a Herendi Formációt, ezért okafogyott.

Palotás K. elment, maradt 7 ember.

14. Szurdokpüspöki Formáció

Új formáció, Pelikán Pál javaslatára, a badeni korú háromosztatú diatomás rétegsorra (Mátra, szurdokpüspöki diatómaföld bánya, Hasznos-4, Gyöngyöspata-2)

Elkülöníthető benne a jellegzetes Gyöngyöspatai Limnokvarcit Tagozat (geizirit, limnokvarcit).

Javaslat, fogadjuk el mindkettőt, és kérjük meg Pelikán P.-t, hogy készítse el a hosszú leírásokat.

Szavazás: legyen formáció 7 igen

Legyen a Gyöngyöspatai Limnokvarcit Tagozat, 7 igen

15. Sajóvölgyi Formáció

Javaslat (Radócz Gy.) az alábbi tagozatok elkülönítésére:

a) Császtapusztai Tagozat badeni–szarmata, lignittelepes rétegek. Fokozatosan megy át az Edelényi Tarkaagyagba (Pa1). Vast.: 20-150 m, max. 300 m.

Selmeczi Ildikó utólagos kiegészítése:

Radócz Gyula május 2-án azt mondta, hogy a munkabizottság képviselői döntsék el, kell-e a Császtapusztai Tagozat. Leírása megvan a Gyalog, Budai szerk. 2004 „Javaslatok..”-ban, és a csatolt „Legrövidebb leírások”-ban is szó esik róla.

A munkabizottság valószínűleg *online szavazással* dönt majd a közeljövőben.

b) Hernád völgyi Agyag Tagozat — szarmata–pannon; szárazföldi, limnikus–fluviatilis, mészcsonós tarka agyag (aleurit és homok betelepülésekkel)

c) Bükkszentmártoni Rétegtag — A Sajóvölgyi Fm alsó szakaszának szf-i, édesvízi molluszkás rétegei

Javaslat (Jámbor Á.): legyen úgy, ahogy Radócz Gy. mondja, Ő ismeri legjobban.

Szavazás: mindhárom egység: 7 igen

16. Kozárdi Formáció új tagozata?

Gomboskai Kovaföld Tagozat (Pentelényi L. in Gyalog, Budai szerk. 2004) kora-szarmata beltavi–lagúna fáciesű diatómás tufit, kovaföld

Javaslat: utánanézni, Selmeczi I. emailben felvette a kapcsolatot Pentelényi Lászlóval.

Pentelényi László megjegyzései:

„A Gomboskai Kovaföld Tagozat (A Kozárdi Formáció Tagozata) több szintben jelentkezik, a jelzett vastagság a bezáró csökkentsósvizi üledékekkel együtt értendő. Maga a kovaföld, diatómás tufit vastagsága néhány cm és néhány m között változik. A tállyai Gomboska felszíni feltárása a községtől ÉNy-ra, az andezitbányától vezető szállítószalag közelében található, erősen bozotos területen. A Gomboskai Tagozat korát az alatta és felette települő rétegek szarmata csökkentsósvizi faunája jól behatárolja szerte a Tokaji-hegységben (Füzérkajata, Gönc, Erdőbénye, stb.).”

17. Erdőbényei Formáció — új formáció

Pentelényi L. javaslata késő-szarmata–kora-pannóniai beltavi kovaüledékek, áthalmozott tufa/tufit rétegek.

2 tagozat:

Ligetmajori Kovaföld Tagozat (kovaföld, diatómás tufit)

Rátkai Kvarcit Tagozat (kvarcitéfélék)

Javaslat: utánanézni, Selmeczi I. emailben felvette a kapcsolatot Pentelényi Lászlóval.

Pentelényi László megjegyzései:

„Míg a Gomboskai Kovaföld Tagozat szintjei csökkentsósvizi szarmata üledékek között települnek, a Ligetmajori Kovaföld Tagozat az Erdőbényei Formáció késő-szarmata–pannóniai korú kiédesedő, beltavi üledékei között települ, tehát egyértelműen fiatalabb a Gomboskainál.

A Ligetmajori Kovaföld Tagozat fekvőjét képezik a szarmata „csökkentsósvizi üledékek” (lásd Gomboskai Tagozat, fentebb). „A kovaföld rétegekből és a közbenső rétegekből szárazföldi-édesvízi flóra-fauna került elő.”

A szóbanforgó formációk és tagozatok vizsgálatát az 1:25.000-es térképmagyarázók adják, az összefoglalást, áttekintést Pentelényi L. 1972: A Tokaji-hegyég harmadkornál idősebb képződményei és fedőhegységi üledékei. c. kézirat munkája adja, mely a részletes fauna–flóravizsgálatokat is tartalmazza.”

A 16. és 17. pontban felvetett egységeket valószínűleg *online szavazásra* fogjuk bocsátani.

A tavalyról elmaradottakon kívül:

Abaújdevecseri Formáció (adO12–M2s) – javasolt egység, ki tud róla? Ki javasolhatta?

adO12 –M2s

Internetes keresés: tengeri aleurit

Javaslat: Fodor L. levele alapján utánanézni.

Garábi Slír Formáció Hidasnémeti Tagozat – javasolt egység, ki tud róla? Ki javasolhatta?

g_hM1

Internetes keresés: parttávoli, nyíltvízi, dacittufa/piroklasztikum-betelepüléssel
homok, aleurit, agyagmárga

Javaslat: Jámbor Á. utánanézés.

Valószínű, hogy a Bádeni Formációról van szó (lásd Fodor László levele).

Alaposabban áttanulmányozzuk a Fodor László által küldött anyagot, és megvárjuk Jámbor Áron véleményét. Utána a munkabizottság valószínűleg *online szavazással* dönt.

III. c Langhi vagy langhei?

Előzmények: a „langhei” kiejtés szokatlan. Angolul „Langhian Age” – ez alapján használhatnánk a „langhi”-t. Ugyanakkor a név Olaszország Piedmont régiójában elhelyezkedő Langhe nevű dombvidékről ered.

Nem hoztunk döntést.

IV. Bejelentések

1. A Rétegtani Bizottság (illetve az MTA Földtani Bizottsága keretében működő Rétegtani Albizottság korábbi jegyzőkönyveinek elérhetősége (miután az MBFSz jelenlegi honlapján nem szerepel):

Google keresőben: Magyar Földtani és Geofizikai Intézet, ahol a linkre kattintva bejön a Google által megőrzött mfgi.hu weboldal, ahol a Tudományos élet rovatban megtalálható a „Magyar Rétegtani Bizottság” (<https://www.mfgi.hu/hu/node/512>).

2. Pálffy Józseftől kaptuk az örömteli hírt, hogy a Nemzetközi Jura Rétegtani Albizottság Budapestnek szavazta meg a következő, 2022-ben esedékes jura konferencia (teljes nevén 11th International Congress on the Jurassic System) rendezési jogát.

A jegyzőkönyvet összeállította: Szentpétery I. és Selmeczi I.